

Hur man firade Sankt Martins-dagen (10/11) i Gammalsvenskby på 1880-talet

Hur man firade *Santmats-kveldn* på Rågöarna är ganska väl dokumenterat i bl.a. den andra delen av ”En bok om Estlands svenskar” (sid. 334-36). Att detta helgon även firades bland andra estlandssvenskar, om än kanske inte lika intensivt som på Rågöarna, är också rätt väl känt. Det som är mindre väl känt är att denna tradition också hade följt med dagösvenskarna vid deras utvandring till Ukraina år 1781.

År 1881 kom docent Herman Vendell från Helsingfors på besök till Gammalsvenskby för att dokumentera språket och historien bland svenskbyborna. Han förmedlade också kontakten till världen utanför och arrangerade så att en ung student från Pyttis i östra Nyland, Konstantin Reinhold Wahlbeck, kom att tillbringa åren 1884-85 som lärare och klockare i den svenska byn i Ukraina. 1886 kom Herman Vendells yngre bror Johannes ned hit som ersättare till Wahlbeck under ett års tid. Johannes Vendell skrev, precis som Wahlbeck hade gjort, ganska täta rapporter till tidningen *Folkwännen* i Helsingfors och dessa publicerades sedan regelbundet. Ur Johannes Vendells brev till *Folkwännens* redaktion som publicerades den 18 mars 1866 vill jag nu citera några stycken som berör just äldre tiders firande av Sankt Martins dag:

Bref från Gammal-Svenskby. Gammal-Svenskby den 5 mars (21 februari) 1886. – – –

Ett annat årligen återkommande upptåg, som ej förekommer å någon annan ort åtminstone i Syd-Ryssland, är ”Sant Mattns” uppträdande den 10:de november, martinsdagen. Om aftonen nämnda dag tågar en hop ungsvenner från gård till gård, helt och hållet ombonade med fårskinn, hwilka på ryggen lämnas löst hängande, samt för öfrigt försedda med horn och öfriga skräckinjagande föremål. Så snart de till ett sådant sällskap hörande personerna, åtföljda af spelmän, infunno sig i någon stuga, gå eller springa de i en krets efter hwarandra, under oupphörligt slående med kapporna på den näst framför gåendes ryggskind. Sedan de slutligen beskattat de i läsning okunniga barn på några kopek, draga de vidare under gny och skrån, för att omsider med tillhjälp af den erhållna winsten skaffa sig en glad afton. Hwad för öfrigt beträffar nöjen och sysselsättningar under den tid, då jordbruksarbetet hwilar, så lider det ej brist på sådana. På senhösten, t.ex. roade sig byns samtliga unge män med att gräfwä talrika tunlar i olika riktningar genom den mellan byn och floden belägna s.k. ”Stadsbackan”, som ännu uppbär några rester efter en f.d. turkisk fästning. ”Koli weit?” (Hwem wet?), kanske kunde man påträffa dolda skatter? Fåfäng möda! Endast twänne människoskelett bragte deras forskningsifwer i dagen. Måhända hade dessa i tiden tillhört turkar. –

Källa: *Folkwännen*, Nr. 64 – torsdagen den 18 mars 1886. Mikrofilmad kopia i KB, Sthlm.